

บทที่ 5

ปัญหาและแนวโน้มของการประถมศึกษา

ปัญหาและแนวโน้มของการประถมศึกษา

5.1 สภาพปัญหา และการปรับปรุงแก้ไข

การจัดการประถมศึกษาในประเทศไทย ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านบริหารและวิชาการ รัฐบาลสามารถจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาได้ถึงร้อยละ 95 ซึ่งนับว่าอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ แต่ในแง่คุณภาพ จะเห็นได้ว่ายังอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องปรับปรุงกันอีกมาก จากสถิติจำนวนนักเรียนระดับประถมศึกษา ปีการศึกษา พ.ศ. 2532 มีจำนวน 6,987,240 คน จำนวนสถานศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบโรงเรียน หน่วยงาน สถานศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ปีการศึกษา พ.ศ. 2532 มีสถานศึกษา 31,394 แห่ง ผนวกกับปัญหาที่เกิดจากการจัดการประถมศึกษาอีกหลายประการ ทำให้หน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องนี้ต้องรับภาระหนักในการวิเคราะห์ปัญหา และหาทางปรับปรุงแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่าง ๆ ให้หมดไปหรือลดลงให้มากที่สุด

ปัญหาการประถมศึกษา

จากการศึกษาและวิจัยในเรื่องนี้ พบสรุปปัญหาของการประถมศึกษาได้ดังนี้

- 1) การบริหารงานประถมศึกษา
- 2) อุปกรณ์การศึกษาไม่เพียงพอ
- 3) อาคารและสถานที่
- 4) ปัญหาผู้บริหารโรงเรียน
- 5) โรงเรียนกับชุมชน

1. การบริหารงานประถมศึกษา

การจัดการประถมศึกษาจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ

- ระบบบริหารงาน
- บุคลากร

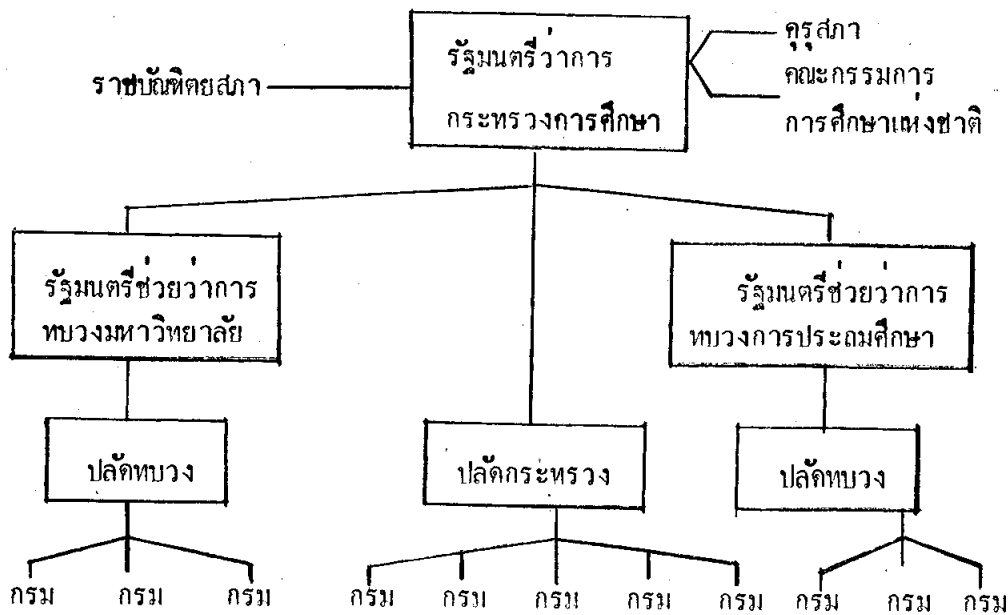
ระบบบริหารงาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษานแห่งชาติ ได้กล่าวถึงปัญหาการบริหารการประถมศึกษา ในรายงานการศึกษาเบื้องต้น เรื่องระบบบริหารการประถมศึกษาของไทย ไว้ว่า ก่อนการเปลี่ยนแปลงระบบบริหารการศึกษาจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดมาเป็นบริหารโดยสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาตินั้น องค์การบริหารส่วนจังหวัดไม่มีอิสระในการบริหารงานเท่าที่ควร ทั้งนี้ เพราะถูกควบคุมโดยกฎหมายและระเบียบคำสั่งต่าง ๆ โดยผู้ดำรงตำแหน่งในกระทรวงมหาดไทย และโดยงบประมาณรัฐบาล นอกจากนี้ ยังมีปัญหาการแบ่งอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ และการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบการศึกษา

ประชากร ตลอดจนปัญหาเอกภาพในการบังคับบัญชา

ด้านการบริหารงานบุคคล องค์การบริหารส่วนจังหวัดที่มีปัญหาสัมพันธ์ในการปฏิบัติงาน ขาดบุคลากรที่มีคุณภาพ ปัญหาการควบคุมและการนิเทศ ครูประชากรขาดขวัญและกำลังใจในการทำงาน จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า ปัญหาการบริหารการประถมศึกษาในขณะนั้นคือ ปัญหาการขาดเอกภาพทางการบริหารการศึกษา

ดร. วิทยุ โสธร อธิการบดีว่า การกระทรวงศึกษาธิการ ได้เสนอแนวคิด แผนผังการจัดการศึกษา เพื่อก่อให้เกิดเอกภาพในการบริหารดังนี้

หมายเหตุ กระทรวงการศึกษา คือกระทรวงศึกษาธิการในปัจจุบัน

จากแนวคิดของ ดร. วิทยุ โสธร จะเห็นได้ว่าส่วนงานที่มีหน้าที่ในการรับผิดชอบการศึกษาทุกระดับคือ กระทรวงการศึกษา หรือกระทรวงศึกษาธิการในปัจจุบัน มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและแผนงานหลักของการศึกษาทั้งหมด ทำให้การศึกษาทุกระดับมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีความเป็นเอกภาพ ทำให้สามารถบริหารการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บุคลากร

บุคลากรในที่นี้จะเน้นเฉพาะครูผู้สอน เพราะเป็นผู้ที่ให้ความรู้ และใกล้ชิดเด็กมากที่สุด ครูต้องมีความรู้ความสามารถ และเอาใจใส่ให้นักเรียน ปัญหาเรื่องคุณภาพของครูมีความสัมพันธ์กับผลสำเร็จของการศึกษาโดยตรง เพราะเป็นผู้ปฏิบัติตามนโยบาย และนำหลักสูตรไปใช้ ถ้าครูมีศักยภาพสูง ได้รับการสนับสนุนให้มีความเจริญในหน้าที่การงาน และได้รับสวัสดิการที่ดีเทียบกับข้าราชการในหน่วยงานอื่น จะมีส่วนทำให้ปัญหา

คุณภาพครูลดลง

คุณภาพครูจะดีหรือไม่ขึ้น ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการคือ

- 1) คุณวุฒิ
- 2) คุณธรรมและจรรยาบรรณ
- 3) ชวัญและกำลังใจ

1) คุณวุฒิ

เมื่อเปรียบเทียบผลการสอนระหว่างครูที่มีวุฒิสอง กับครูที่มีวุฒิต่ำ ปรากฏว่าผลการเรียนของนักเรียนจะไม่แตกต่างกันมากนัก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ ความใส่ใจ หัตถ์คดีที่ดีของครูที่มีต่อวิชาชีฟและตัวนักเรียนเอง

ปัจจุบันได้มีการพัฒนาสมรรถภาพครูที่สอนในโรงเรียนประถมศึกษา โดยส่งเสริมให้ครูได้ศึกษาต่อและรับเข้าฝึกอบรม เพื่อให้มีวุฒิกครูและให้มีคุณวุฒิถึงระดับปริญญา ซึ่งอาจช่วยแก้ปัญหาได้ในระดับหนึ่ง แต่ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ทั้งหมด ทั้งนี้เพราะถ้าเราพิจารณาในภาพรวมแล้วจะเห็นได้ว่า การพิจารณาคุณภาพครูจากวุฒิการศึกษา เป็นการพิจารณาที่ไม่กว้างขวางนัก ครูที่มีวุฒิสองอาจสอนได้ไม่ดีเท่าครูที่มีวุฒิต่ำกว่า แต่มีความตั้งใจ และมีทัศนคติต่อวิชาชีฟที่ดีกว่า อีกประการหนึ่งเมื่อครูได้รับการอบรมให้มีวุฒิสองขึ้นก็จะหาโอกาสศึกษาต่อ หรืออาจย้ายไปสอนในที่ที่เจริญกว่า ทำให้อัตราค่าจ้างที่มีอยู่เดิมว่างลง และประการสุดท้ายคือครูในท้องถิ่นที่ทุรกันดารไม่ค่อยได้รับความสนใจเท่าที่ควร ส่วนงานที่รับผิดชอบควรตระหนักถึงความเสียสละ รวมทั้งขวัญและกำลังใจของครูในท้องถิ่นดังกล่าวโดยการให้โอกาสครูได้เข้ารับการศึกษาต่อหลักสูตรพิเศษ เมื่อสำเร็จแล้วครูจะได้รับการปรับวุฒิและเงินเดือนให้สูงขึ้น เพื่อครูจะได้มีขวัญและกำลังใจในการทำงานในโรงเรียนเดิมต่อไป

2) คุณธรรมและจรรยาบรรณ

คุณธรรมและจรรยาบรรณเป็นสิ่งที่ครูทุกคนต้องมีอยู่ในหัวใจ การรู้จักหน้าที่และบทบาทของตนเอง จะมีส่วนช่วยลดปัญหาการประถมศึกษาได้ นอกจากนี้ครูควรมีคุณลักษณะที่สำคัญดังนี้

- 2.1 มีทัศนคติและค่านิยมที่ดีงามต่อวิชาชีฟ
- 2.2 มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่
- 2.3 รักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี และอยู่ในศีลธรรม เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ศิษย์
- 2.4 มีความรู้ในวิชาชีฟเป็นอย่างดี ศึกษาและเข้าใจในหลักสูตร มีความสามารถในการสอนและประเมินผล

และคนทั่วไป

- 2.5 ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ
- 2.6 มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน
- 2.7 ช่วยแนะนำและแก้ไข้ปัญหาต่าง ๆ ให้แก่ศิษย์

3) ขวัญและกำลังใจ

หลักในการบริหารงานที่ตีประการหนึ่งคือ การสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน เพื่อให้ผู้ร่วมงานปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางที่ช่วยสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ครูในโรงเรียน-ประถมศึกษามีดังนี้

- 3.1 ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา และผู้ร่วมงานทุกคน
- 3.2 ก่อให้เกิดความรู้สึกมั่นคงในหน้าที่การงาน
- 3.3 ส่งเสริมให้มีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน
- 3.4 ให้โอกาสเข้ารับการศึกษาอบรมและศึกษาต่อ
- 3.5 ได้รับความยุติธรรมอย่างทั่วถึง
- 3.6 ได้รับความสวัสดิการที่ดีพอ
- 3.7 ได้รับความยอมรับในหมู่คณะ

2. อุปกรณ์การศึกษาไม่เพียงพอ

เนื่องจากการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาภาคบังคับ รัฐต้องให้การสนับสนุนด้านอุปกรณ์การศึกษา แต่การศึกษาระดับดังกล่าวได้รับงบประมาณสนับสนุนน้อยมาก อีกทั้งโรงเรียนไม่สามารถเก็บเงินค่าเล่าเรียนหรือค่าบำรุงการศึกษาได้ ทำให้อุปกรณ์ที่ต้องใช้ประกอบการสอนในระดับประถมศึกษาไม่เพียงพอ ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับอุปกรณ์การศึกษามีดังนี้

- 2.1 ได้รับงบประมาณไม่เพียงพอ
- 2.2 ครูไม่มีเวลาที่จะผลิตอุปกรณ์การสอน เพราะมีชั่วโมงสอนมาก
- 2.3 ครูไม่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการผลิตอุปกรณ์การสอน ทำให้ไม่สามารถผลิตอุปกรณ์ใช้เองได้
- 2.4 ผู้บริหารไม่ให้ความสนใจและไม่ส่งเสริมในเรื่องดังกล่าว
- 2.5 ครูไม่ได้ใช้อุปกรณ์การศึกษาที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3. อาคารและสถานที่

ปัญหาเรื่องอาคารและสถานที่ของโรงเรียนระดับประถมศึกษาในกรุงเทพมหานครและชนบทมีดังนี้

โรงเรียนระดับประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

- 1) สถานที่เรียนไม่เพียงพอ และคับแคบ โรงเรียนที่สร้างไม่ถูกหลักสุขอนามัย
- 2) สภาพแวดล้อมของโรงเรียน ไม่เหมาะสม บางโรงเรียนตั้งอยู่ริมถนนมากเกินไป มีเสียงรบกวน บางโรงเรียนตั้งอยู่ใกล้สถานเริงรมย์ เป็นต้น
- 3) ผู้บริหารโรงเรียนขาดความสนใจในการห้ทุนบำรุงอาคารสถานที่
- 4) งบประมาณในการสร้างโรงเรียนมีน้อย ใช้สร้างอาคารเรียนได้เพียงพอกับจำนวนนักเรียนในระยะแรก เมื่อจำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้นและโตจนงบประมาณใหม่ จำเป็นต้องรื้ออาคารเก่าทิ้งทำให้สิ้นเปลืองโดยใช่เหตุ

โรงเรียนระดับประถมศึกษาในชนบท

- 1) โรงเรียนตั้งอยู่ห่างไกลจากแหล่งชุมชน
- 2) โรงเรียนบางแห่งไม่มีอาคารเรียนถาวร
- 3) ผู้บริหารโรงเรียนไม่ได้ทำนุบำรุงอาคารเรียนให้อยู่ในสภาพที่ใช้การได้ สาเหตุมาจากขาดงบประมาณ หรือผู้บริหารขาดความสนใจ

4. ปัญหาผู้บริหารโรงเรียน

โรงเรียนระดับประถมศึกษาที่มีผู้บริหารที่มีความสามารถในการบริหารงานและบริหารคน สนใจด้านวิชาการ รู้จักปรับปรุงส่งเสริมและพัฒนาในทุก ๆ ด้านแล้ว จะทำให้โรงเรียนนั้นมีความเจริญก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพ แต่ยังมีผู้บริหารโรงเรียนในระดับที่มีศักยภาพที่มีปัญหาในด้านต่าง ๆ ได้แก่

1. ด้านการบริหาร
2. ด้านวิชาการ

ด้านการบริหาร

ผู้บริหารโรงเรียนควรกระจายงานอย่างทั่วถึง มอบหมายงานให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในแต่ละด้านได้รับผิดชอบและแสดงความสามารถอย่างเต็มที่ ผลลัพธ์ที่ได้ก็คือ บุคคลมีส่วนร่วมในความสำเร็จของโรงเรียน

นอกจากนี้ ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์และมีความยุติธรรม สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือควรมีการ เปลี่ยนผู้บริหารโรงเรียน ไม่ควรให้บริหารโรงเรียนหนึ่งโรงเรียนในยาวนานเกินไป ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งประมาณ 3 - 4 ปี

ด้านวิชาการ

ผู้บริหารโรงเรียนไม่ควรย่นยื้อและส่งเสริมให้ครูมีความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพเท่าที่ควร ผู้บริหารบางคนมีวุฒิต่ำกว่าครูในโรงเรียน ทำให้ไม่สามารถเป็นที่ปรึกษาทางวิชาการได้ และอาจมีผลกระทบต่อการจัดครู เขาสอน ไม่ตรงกับความรู้และความสามารถของแต่ละคน ผู้บริหารควรมีคุณวุฒิและประสบการณ์ เป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้น ใฝ่หาความรู้และวิวัฒนาการใหม่ ๆ อยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อผู้บริหารจะได้เป็นผู้นำทั้งด้านบริหารและวิชาการ เป็นที่ยอมรับของผู้บังคับบัญชาและคนทั่วไป

5. โรงเรียนกับชุมชน

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนประถมศึกษากับชุมชนยังไม่ดีพอ ทั้งนี้เพราะผู้บริหารโรงเรียนไม่ให้ความสนใจในการให้ความช่วยเหลือชุมชน ขาดการประชาสัมพันธ์ถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจะจัดให้กับนักเรียน ทำให้โรงเรียนไม่ได้รับความช่วยเหลือจากชุมชนเท่าที่ควร อีกประการหนึ่งอาจมีสาเหตุมาจากประชาชนในชุมชนนั้น ไม่เข้าใจถึงความสำคัญของการศึกษา ประกอบกับความยากจน จึงทำให้ประชาชนไม่ให้ความช่วยเหลือโรงเรียน

คร.กอ สวัสดิภาพชัย ได้กล่าวถึงปัญหาใหญ่ 4 ปัญหาของการจัดการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของประเทศ ไว้ใน " 100 ปี กระทรวงศึกษาธิการ " พอสรุปได้ดังนี้

1) ปัญหาเรื่องการกระจายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึง

การกระจายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึงยังไม่แพร่หลาย ผู้ที่ต้องการเรียนแต่อยู่ทางไกลก็ยังไม่มีโอกาส การขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานของปวงชนเป็น 9 ปี คือจบมัธยม 3 ก็ยังทำไม่ได้ เป็นปัญหาเรื้อรังมาตลอดเวลา

2) ปัญหาเรื่องคุณภาพการศึกษา

ประเด็นนี้พิจารณาออกเป็น 3 เรื่อง คือ

- สุขภาพอนามัยของนักเรียน
- ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน
- คุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียน

ปัญหาทั้ง 3 เป็นปัญหาของทุกประเทศ แต่ประเทศไทยยังมีปัญหาดังกล่าวมากเป็นพิเศษ ตรงที่ว่าชุมชนชากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือภาคเหนือตอนล่าง โดยเฉพาะภาคเหนือ เด็กขาดสารอาหารไอโอดีน ถ้าร่างกายไม่ได้อย่างเพียงพอจะทำให้สติปัญญาเสื่อมลง เรื่องนี้ควรเร่งรีบดำเนินการเรื่องโครงการอาหารกลางวัน โครงการอาหารเสริม และสาธารณสุข เพื่อลดภาวะการขาดสารอาหารระดับ 1 ระดับ 2 ระดับ 3 ชี้ขาดอาหารอย่างถูกต้องให้พอเพียง สุขภาพในระดับประถมยังมีปัญหาอยู่มาก

3) ปัญหาความสอดคล้องระหว่างการศึกษากับความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคม

การจัดการศึกษาไม่สอดคล้องกับระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย เด็กไทยละทิ้งวัฒนธรรมดั้งเดิม นำเอาวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามา

4) ปัญหาสวัสดิภาพ สวัสดิการ และประสิทธิภาพการบริหารการศึกษา

ปัญหาการพัฒนาคุณภาพครูผู้สอนในบางวิชา โดยเฉพาะวิชาภาษาไทยและคณิตศาสตร์ ครูฝึกอบรมครูใหม่ความสามารถในการสอนวิชาดังกล่าว

สมชัย วุฒิปรีชา (รมช.กระทรวงศึกษาธิการและปลัดกระทรวงศึกษาธิการ) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับสภาพปัญหาการศึกษาไทยใน " 100 ปี กระทรวงศึกษาธิการ " พอสรุปได้ดังนี้

สภาพปัญหาการศึกษาไทยระดับประถมศึกษาในแง่ของปริมาณจัดได้ครอบคลุมประชากรในวัยเรียนในระดับที่น่าพอใจ แต่ยังมีปัญหาด้านคุณภาพเด็กในเมือง โดยเฉพาะระหว่างการศึกษาในชนบทกับการศึกษาในเขตเมืองที่เห็นได้ชัดก็คือ

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กในชนบทในบางกลุ่มวิชาขึ้นอยู่กับในเกณฑ์ต่ำ เช่น กลุ่มคณิตศาสตร์ และภาษาไทย กลุ่มเสริมสร้างประสบการณ์ชีวิต เป็นต้น
2. คุณภาพของสถานศึกษาในชนบท ตลอดจนอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนและสื่อต่าง ๆ

ยังขาดแคลน

3. คุณภาพครูประถมศึกษา โดยทั่วไปยังไม่ดีพอ ยังขาดสวัสดิการ สวัสดิภาพในหลายพื้นที่
ขอเสนอแนะในการแก้ปัญหาาระดับประถมศึกษา

เร่งรัดคุณภาพการศึกษาระดับประถมศึกษา โดยดำเนินการดังต่อไปนี้

- 1) ดำเนินการผลิตและพัฒนาครู อาจารย์โดยการจذبบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน ศึกษาต่อ
- 2) พัฒนาสื่อการเรียนการสอนสาขาวิชาต่าง ๆ และจัดหาอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนให้

เพียงพอ

3) ปรับปรุงการเรียนการสอนและบริหารการศึกษา ให้มีคุณภาพสูงขึ้น และดำเนินการปรับปรุง
กิจกรรมการเรียนการสอนรวมทั้งดำเนินกิจกรรมเสริมอื่น ๆ เช่น อาหารกลางวัน และสุขภาพอนามัย เป็นต้น

แผนพัฒนาการศึกษาฯ ระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) ของกรมวิชาการ (2533 : 18 - 20) ได้กล่าว
ถึงปัญหาการศึกษา ดังนี้

1. การขยายโอกาสทางการศึกษา ขาดความคล่องตัวและยังจัดได้ไม่สมบูรณ์ ไม่ครอบคลุมเด็กยากจนในชนบท
และเด็กด้อยโอกาสประเภทต่าง ๆ
2. การเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร คุณภาพของการศึกษาระหว่างสถานศึกษามีความ
แตกต่างกันมาก
3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนบางวิชาในบางระดับการศึกษายังต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มทักษะคณิตศาสตร์และ
กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในระดับประถมศึกษา และวิชาวิทยาศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษา
4. อัตราการตกซ้ำชั้นในระดับประถมศึกษาสูงอยู่ โดยมีอัตราร้อยละ 3.36 เฉพาะอย่างยิ่งอัตราตกซ้ำชั้น
ป.1 เป็นร้อยละ 7.43
5. หลักสูตรการศึกษายังไม่ยืดหยุ่น ไม่เปิดโอกาสกว้างให้เด็กได้เรียนรู้วิชาการและอาชีพที่เหมาะสมกับท้องถิ่น
6. ครูยังคงใช้วิธีสอนแบบเก่า ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้ตรงกับที่กำหนดไว้ในกระบวนการเรียนการสอน
ในหลักสูตร
7. รูปแบบในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็กเรียนและเยาวชนไม่ชัดเจน กระบวนการเรียนการสอนและการ
อบรมนักเรียนในปัจจุบันฝากไว้กับครูผู้สอนมากเกินไป แต่ครูส่วนมากยังมีความรู้เรื่องนี้ไม่กระจ่างพอ
8. การปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียนและเยาวชนของชาติยังไม่ต่อเนื่องกัน ขาดการประสานระหว่างบ้านกับ
โรงเรียน และสังคม ตลอดจนเกิดช่องว่างระหว่างช่วงของระดับการศึกษา
9. นักเรียนและเยาวชนขาดตัวแบบที่ดีที่ถูกต้องในการที่จะประพฤติปฏิบัติตามได้
10. การเรียนการสอนทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยียังไม่ได้รับการพัฒนามาให้สอดคล้องกับนโยบายการ
พัฒนาประเทศ ที่จะไปสู่ประเทศอุตสาหกรรมใหม่

11. ผู้ที่พลาดโอกาสรับการศึกษาในโรงเรียน ยังไม่ได้รับการบริการด้านการศึกษาตลอดชีวิตอย่างเพียงพอ ทั้งในด้านการรู้ทางวิชาการ เทคโนโลยีที่ทันสมัยตลอดจนทักษะอาชีพ
12. การศึกษาในระดับประถมและมัธยมยังไม่สามารถสร้างเยาวชนให้ออกมาประกอบอาชีพในท้องถิ่นได้ ทั้งนี้ อาจจะเป็นเนื่องจากขาดแคลนครูที่มีความรู้ความสามารถตรงกับความต้องการ ครูไม่สามารถปรับเนื้อหา ของหลักสูตรและวิธีการ เรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนมีความรู้และทักษะในระดับที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในท้องถิ่น หรือการขาดแคลนคู่มือที่มีความชัดเจนและสามารถนำไปปฏิบัติตามได้
13. ระบบการศึกษายังไม่สามารถสร้างค่านิยมที่เหมาะสมให้เกิดกับนักเรียน นักศึกษาในแง่ของการพัฒนาชุมชน และสังคม
14. หลักสูตรการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภทมุ่งเน้นการเรียนในเนื้อหาตามหลักสูตร แต่ไม่สามารถวัดผลด้าน พฤติกรรมและความนึกคิดของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในกิจกรรมที่จัดเสริมการเรียนการสอนเพื่อ แก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน
15. การเรียนการสอนตามหลักสูตรวิชาพลาณานามัยยังเป็นทฤษฎีมากทว่าปฏิบัติ และเกณฑ์การวัดผลยังไม่เหมาะสม กับพัฒนาการของผู้เรียน ทำให้การเรียนการสอนไม่บรรลุตามจุดประสงค์ของหลักสูตร ประกอบกับการ ขาดแคลนครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถ เฉพาะตรงตามความต้องการของเนื้อหาในหลักสูตร และ/หรือ ครูผู้สอนวิชาเหล่านี้ขาดโอกาสที่จะเข้ารับการศึกษาเพิ่มเติมนำความรู้ใหม่ ๆ
16. การให้ความรู้เยาวชนและประชาชนตามโครงการในด้านการศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ส่วนใหญ่เน้นใน เนื้อหาสาระมากเกินไป จึงทำให้น่าเบื่อและไม่น่าสนใจ
17. ประชาชนยังไม่ได้รับการส่งเสริมให้มีความสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พัฒนามรดกทางวัฒนธรรม
18. การระดมสรรพกำลังโดยการประสานการใช้ทรัพยากรบุคคลยังมีความสับสนและยังไม่มีกำหนดแนวทางที่ชัดเจน
19. การเปลี่ยนแปลงทรัพยากรทางการศึกษาจากส่วนที่มีอยู่แล้วในปัจจุบันทำ ให้น่าห่วงกังวล เพราะเกี่ยวข้องกับ กฎ ระเบียบ ขวัญ กำลังใจ สภาพทางการบริหารงาน ความรู้ความสามารถของบุคลากร ตลอดจน งบประมาณ
20. ความเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาในระบบและนอกระบบยังไม่ชัดเจน
21. โครงสร้างการบริหารการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรมยังไม่มีเอกภาพในภาพรวมของกระทรวง งานส่วนใหญ่จะมีศูนย์รวมอยู่ที่ส่วนกลาง มีการกระจายอำนาจไปสู่ส่วนภูมิภาคน้อยมาก งานส่วนใหญ่ สันตั้งจากกรมไปยังหน่วยปฏิบัติในภูมิภาค และเป็นลักษณะต่างกรมต่างดำเนินการ
22. คณะกรรมการการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรมจังหวัด ซึ่งกระทรวงหวังจะให้ป็นองค์กรกลาง ในด้านการวางแผน และการประสานการปฏิบัติงานในระดับจังหวัดยังขาดทิศทางการทำงานที่ชัดเจน

ทำให้มีผลการดำเนินงานน้อย

23. สำนักงานศึกษาธิการ เขต ซึ่งกระทรวงได้ปรับปรุงให้ทำหน้าที่ศูนย์วิชาการ ยังขาดทิศทางการดำเนินงานทางวิชาการที่ชัดเจน และขาดแนวทางการประสานการปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมที่ปฏิบัติงานที่สำนักงานศึกษาธิการ เขต
24. ระบบข้อมูลสารสนเทศของกระทรวง ยังไม่เป็นเอกภาพ การประสานงานในแต่ละระดับยังไม่ดีพอ อีกทั้งข้อมูลไม่เป็นปัจจุบันและมีความคลาดเคลื่อน
25. ผลงานการวิจัยทางการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมยังไม่ได้รับการส่งเสริมให้มีการนำไปใช้ประโยชน์เท่าที่ควร

5.2 แนวโน้มของการประถมศึกษา

แนวโน้มของการจัดการประถมศึกษาในปัจจุบัน เป็นไปตามแผนพัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษา ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) ซึ่งได้กำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย เป้าหมาย แผนงาน โครงการ และงบประมาณของแผนไว้เป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษาระดับดังกล่าว ดังรายละเอียดต่อไปนี้

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อให้เด็กที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับทุกคนได้เข้าเรียนในระดับประถมศึกษาจนจบหลักสูตร
- 2) เพื่อให้ให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามจุดหมายของหลักสูตรประถมศึกษา

นโยบาย

อวสานปริวรรค

- เร่งรัดการจัดการศึกษา เพื่อให้เด็กทุกคนที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์ศึกษาภาคบังคับได้เข้าเรียนในระดับประถมศึกษาจนจบหลักสูตร โดยเน้นการช่วยเหลือและสนับสนุนการจัดการศึกษาในรูปแบบที่เหมาะสมกับตัวเด็ก และสภาพของท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อให้ความสำคัญต่อกลุ่มเด็กด้อยโอกาสเป็นพิเศษ

คานาคณา

- เร่งรัดพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะที่เด่นชัดตามความต้องการของสังคมและท้องถิ่น ทั้งนี้มุ่งเน้นความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขและการดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ที่ดีของชาติ การมีคุณธรรม จริยธรรม และมีความรู้ ทักษะทางด้านภาษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี สามารถพัฒนาตนเอง และปรับตัวเข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม รู้จักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมทั้งการมีสุขภาพอนามัยดี มีกิจนิสัยและทักษะพื้นฐาน ทางด้านอาชีพที่สอดคล้องและเหมาะสมกับความต้องการของสังคมและท้องถิ่น โดยมีแนวทางที่สำคัญ ดังนี้

(1) ปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอน โดยเน้นให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเต็มเวลา ตามกระบวนการและเนื้อหาหลักสูตรกำหนด มีการเตรียมการสอนการใช้สื่อและการสอนซ่อมเสริมอย่างเป็นระบบ รวมทั้งมีการพัฒนาการเรียนการสอน สิ่งแวดล้อมศึกษา วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีที่เหมาะสม สอดคล้องกับการพัฒนาสังคมและท้องถิ่น

(2) สนับสนุนให้โรงเรียนจัดรูปแบบวิถีชีวิตและกิจกรรมที่มุ่งเสริมสร้างและหล่อหลอมเด็ก ให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และมีสุขภาพอนามัยดี

(3) ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนการสอน ที่เหมาะสมกับความสามารถของร่างกาย สมอง และจิตใจของผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่มีความสามารถเป็นพิเศษ และกลุ่มที่มีความบกพร่องทางร่างกายและสติปัญญา

การบริหารและสนับสนุน

- ปรับปรุงการบริหารและการนิเทศการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ โดยเน้นให้ทุกหน่วยงานใช้แผนเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน การนิเทศการศึกษาจะให้ความสำคัญต่อการนิเทศภายในเป็นพิเศษ มักมีการติดตาม กำกับ และประเมินผลอย่างเป็นระบบ สนับสนุนการค้นคว้าวิจัย การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการบริหารงาน รวมทั้งให้มีการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างประหยัดและเกิดประโยชน์สูงสุด

- เร่งพัฒนาบุคลากรให้มีจิตสำนึก อุทิศคุณธรรม และความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน มีการตรวจสอบสมรรถภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรทุกระดับ

เป้าหมาย

ด้านปริมาณ

ระดับประถมศึกษา

- เด็กที่มีอายุย่างเข้าเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับทุกคน ได้เข้าเรียนในระดับประถมศึกษา
- เด็กที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับทุกคน ได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษาจนจบ

หลักสูตร โดยมีนักเรียนอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ประมาณร้อยละ 85 ของนักเรียนประถมศึกษาทั้งหมด

ด้านคุณภาพ

- นักเรียนระดับประถมศึกษา สามารถเรียนจบชั้นประถมศึกษาภายใน 6 ปี ไม่น้อยกว่าร้อยละ 90
- นักเรียนประถมศึกษา ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 มีผลการเรียนในกลุ่มทักษะภาษาไทย กลุ่ม

สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ อยู่ในระดับที่น่าพอใจ และนักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 มีผลการเรียนกลุ่มทักษะคณิตศาสตร์และกลุ่มประสบการณ์พิเศษ(ภาษาอังกฤษ) อยู่ในระดับน่าพอใจ โดยมีค่าเฉลี่ยร้อยละของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และร้อยละของจำนวนนักเรียนที่มีสมรรถภาพทางการเรียนผ่านเกณฑ์ ดังนี้

-นักเรียนตกซ้ำชั้นเฉลี่ยทุกชั้น (ป.1 - 6) ไม่เกินร้อยละ 1

-นักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 90 มีพฤติกรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์อย่างเด่นชัด

-นักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 90 มีสุขนิสัยที่ดี สุขภาพอนามัยที่แข็งแรงสมบูรณ์ และมีน้ำหนักร

ความเกณฑ์ที่กำหนด

มาตรการ

ด้านปริมาณ

- สนับสนุนและเร่งรัดหน่วยงานที่รับผิดชอบปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติประถมศึกษาอย่างเคร่งครัดและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งประสานงานให้ผู้นำท้องถิ่นร่วมรับผิดชอบในการติดตามเด็กทุกคนได้เข้าเรียน

- จัดห้องเรียนพิเศษหรือจัดการศึกษาในรูปแบบพิเศษอื่น ๆ ที่เหมาะสมเพื่อให้เอื้อต่อเด็กค้อยโอกาส เช่น เด็กพิการ เด็กในท้องที่ห่างไกล ก้นดาร์ เด็กที่ต้องหยุดเรียนเพื่อดูแลช่วยเหลือผู้ปกครอง เด็กที่อพยพติดตามผู้ปกครอง ฯลฯ รวมทั้งการปรับปรุงแบบรูปอาคารเรียน รูปแบบการบริหารการเรียนการสอนของโรงเรียนให้เหมาะสมและสามารถรองรับการขยายตัวของชุมชนในเขตเมืองหรือการอพยพเคลื่อนย้ายของประชากร

- ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองมองเห็นความสำคัญของการศึกษา และให้ความร่วมมือในการส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษาระดับชั้นพื้นฐานจนจบหลักสูตร

- ให้การสนับสนุนช่วยเหลือวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการเรียนแก่เด็กทุกคนและจัดให้เป็นพิเศษแก่เด็กที่ขาดแคลนและค้อยโอกาส

- ปรับปรุงระบบข้อมูลและสารสนเทศ ของหน่วยงานทุกระดับให้เอื้อต่อการดำเนินงานเร่งรัดการเกณฑ์เด็กเข้าเรียนและการติดตามดูแลนักเรียน

ด้านคุณภาพ

- ติดตาม กำกับ และพัฒนาคุณภาพครูผู้สอนให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- ให้ทุกโรงเรียนดำเนินการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบ

- กระจายและปรับเกณฑ์การจัดสรรบรรจุอัตรากำลังครูผู้สอนให้เหมาะสมและเสมอภาค รวมทั้งการสรรหาบรรจุบุคลากรใหม่ในสาขาวิชาเอก หรือวิชาเฉพาะเข้ามาเป็นครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เห็นพ้องหรือมีความจำเป็น

- จัดให้มีบุคลากรสนับสนุนการเรียนการสอน ช่วยงานธุรการด้านต่าง ๆ เพื่อครูผู้สอนมีเวลาสอนเต็มที่

- พัฒนาระบบการเตรียมการสอนและการสอนซ่อมเสริม และจัดให้มีคาบเวลาการเตรียมการสอน และการสอนซ่อมเสริมไว้ในเวลาทำการปกติ

- ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรและการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา การเรียนการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการพัฒนาท้องถิ่น
- ส่งเสริม สนับสนุนการคิดค้นแลกเปลี่ยนนวัตกรรมการศึกษาและจัดหาเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการจัดใหม่ห้องสมุดที่ใดมาตรฐานทุกโรงเรียน
- พัฒนาการใช้สื่อและสนับสนุนให้ศูนย์วิชาการทั้งในระดับจังหวัดและกลุ่มโรงเรียนสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- ส่งเสริมให้ชุมชนและแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและสนับสนุนให้โรงเรียนมีบทบาทในการบริการวิชาการแก่กลุ่มชุมชน
- ส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนจัดรูปแบบวิถีชีวิตที่พึงประสงค์ขึ้นในโรงเรียนประถมศึกษาเพื่อเป็นต้นแบบของพฤติกรรมที่ถูกต้องให้นักเรียนได้รับการถ่ายทอด ชีวชาบจนเกิดเป็นลักษณะนิสัยที่ดีงาม
- ส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกโรงเรียนจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างหล่อหลอมให้นักเรียนมีระเบียบวินัย ค่านิยมไทย การดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ที่ดีของชาติ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์อื่น ๆ โดยมีการฝึกปฏิบัติจริง เช่น กิจกรรมลูกเสือ - ยุวกาชาด กิจกรรมสหกรณ์ กิจกรรมประชาธิปไตย กิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ เป็นต้น
- ส่งเสริม สนับสนุนให้ทุกโรงเรียนจัดโครงการอาหารกลางวัน พัฒนาทางคานสุขาภิบาล และสุขภาพอนามัยนักเรียนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการพัฒนาการทางคานกีฬา ฟลานามัย เพื่อการมีสมรรถภาพทางร่างกายที่ดี

- ศึกษาวิจัย และพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับสภาพความแตกต่างของนักเรียน โดยเฉพาะกลุ่มที่มีความสามารถพิเศษ กลุ่มเด็กที่บกพร่องทางร่างกายและสติปัญญา

- จัดหาสื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนกลุ่มที่มีความสามารถเป็นเลิศ และบกพร่องทางร่างกายและสติปัญญา

- จัดให้มีการคัดเลือก สรรหา และพัฒนาเด็กเรียนที่มีความเป็นเลิศด้านต่าง ๆ

- ประสานและร่วมมือกับผู้บริหารและแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ ในการส่งเสริมให้นักเรียนที่มีความสามารถเป็นเลิศ และบกพร่องทางร่างกายและสติปัญญา

แผนพัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษา ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาระดับดังกล่าว ซึ่งจะเห็นว่า การประถมศึกษาของไทยมีแนวโน้มที่จะก้าวไปข้างหน้าอย่างมีเป้าหมายที่ชัดเจน

มัทนา สังฆคุชฌ์ และวราพร ณ้อยสุวรรณ (2534 : 310 - 314) ได้กล่าวถึงการศึกษาในอนาคต ไว้ใน "ทิศทางการศึกษาในอนาคต" ในหนังสือ 100 ปี กระทรวงศึกษาธิการ ไว้ดังนี้

หลักการการจัดการศึกษาในอนาคต

เพื่อให้การศึกษาสามารถหล่อหลอมประชากรของชาติให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ดังกล่าว การจัดการศึกษาจึงควรมีหลักการดำเนินงาน ดังนี้

1. การจัดการศึกษาทุกระดับทุกประเภท ควรจัดอย่างกว้างขวางและเป็นธรรม ให้บุคคลทุกเพศ ทุกวัย ชุมชนทางเศรษฐกิจและสังคมได้มีโอกาสและสามารถเข้ารับบริการได้ตามความต้องการและความ สามารถ ณ ห้องเรียนของตนได้ตลอดเวลา และต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐานควรจัดอย่าง ทั่วถึง หลักการนี้เป็นหลักการเดิมซึ่งต่อเนื่องมาแต่ครั้งเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) นักการศึกษาสำคัญของไทย ซึ่งครั้งข้อสังเกตุว่า

" การจัดการศึกษาเฉพาะสำหรับหมู่ชน ซึ่งจะจัดให้สูงสุดเพียงใดก็ไม่ใช่ว่าถึงอันแท้จริงของ ชาติ บรรานิ่ง กวีผู้ขึ้นชื่อได้กล่าวไว้ว่า " อย่าเพียรสร้างแต่ยักษ์และเหวดคาเลย จงพยายามยกคนทั้งชาติ ให้สูงขึ้นพร้อมกันเถิด อันนี้เป็นคติสำหรับการศึกษามันนี่ ซึ่งต้องผันแปรไปเป็นการศึกษาสำหรับชาติ เมื่อฐานะ แห่งชาติหรือคนทั้งหมดได้เขยิบขึ้นสูงแล้วย่อมมีกำลังที่จะแข่งขันต่อสู้กับชาติอื่น ๆ ได้ทุกวิถีทาง..."

2. การจัดการศึกษาควรจัดให้สอดคล้องกับสภาพทาง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศและของ สังคมในระดับต่าง ๆ ทั้งในเขตเมืองและชนบท เพื่อให้การศึกษามีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อม และวิถีชีวิตของสังคมไทยและของชุมชน อันจะทำให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง รู้จักและรู้สึกสัมพันธ์กับชุมชนที่อาศัยอยู่ ตลอดจนตระหนักและต้องการที่จะพัฒนาตนเองและพัฒนาชุมชนให้เป็นไปคามทิศทางการที่พึงประสงค์

3. การจัดการศึกษาควรจัดใหม่ให้ความหลากหลายทั้งในรูปแบบ เนื้อหาและวิธีการ เพื่อให้บุคคล ได้เลือกเรียนตามความถนัด ความสามารถ ความต้องการและความสนใจเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนให้ได้โดย เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทาง เศรษฐกิจและสังคม

4. การจัดการศึกษา ควรเน้นการจัดให้ผู้เรียนได้มีความเจริญงอกงามทางปัญญา ความคิด จิตใจ และคุณธรรม อันเป็นเป้าหมายสำคัญในการหล่อหลอมคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์

5. การจัดการศึกษา ควรพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้วิชาการสมัยใหม่ และวัฒนธรรม จากสังคมภายนอก ทั้งนอกระบบที่อยู่นอกเขตและนอกระเทศ กับการเรียนรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิมและวัฒนธรรมพื้นบ้าน ที่สั่งสมกันมาของชุมชน โดยให้มีการถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกันระหว่างความรู้สมัยใหม่ และวัฒนธรรมภายนอก กับความรู้ดั้งเดิมและวัฒนธรรมพื้นบ้าน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาความรู้ใหม่ที่สอดคล้องกับสภาพความต้องการ การพัฒนาของท้องถิ่น

6. การจัดการศึกษา ควรพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างการพึ่งตนเองและการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน อันเป็นพื้นฐานให้ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์การพัฒนาและประสานความร่วมมือเพื่อให้ชุมชนและท้องถิ่นมีการ พัฒนาที่ยั่งยืน อันเป็นผลให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาและดำรงอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี

7. การจัดการศึกษา ควรจัดให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มนุษย์และธรรมชาติดำรงอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

แนวทางการจัดการศึกษาในอนาคต

เพื่อให้การศึกษาในอนาคตได้พัฒนาคนไทยให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยยึดหลักการจัดการศึกษาทั้งที่ใกล้ตัวมาแล้ว ควรกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาในอนาคตในประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการโครงสร้างระบบการศึกษา หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน ครูและบุคลากรทางการศึกษา การบริหารและการจัดการทางการศึกษาตลอดทั้งทรัพยากรเพื่อการลงทุนทางการศึกษา ดังนี้

1. โครงสร้างระบบการศึกษา

โครงสร้างระบบการศึกษาในอนาคตควรเป็นระบบที่ยืดหยุ่น เปิดโอกาสให้บุคคลได้ศึกษาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ให้บุคคลได้เรียนรู้ได้ด้วยความสนใจและความพร้อมเพื่อพัฒนาตนเองได้เหมาะสมกับวัย ตั้งแต่ช่วงปฐมวัย วัยเด็กและเยาวชน วัยผู้ใหญ่จนถึงวัยสูงอายุ ระบบการศึกษาดังกล่าวจะอาศัยการศึกษาในระบบโรงเรียนซึ่งมีหลักสูตรแต่ละระดับและประเภทการศึกษาที่กำหนดไว้ชัดเจนเป็นหลัก ซึ่งจะเสริมด้วยการศึกษาที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตซึ่งเป็นการเรียนรู้จากแหล่งความรู้และสภาพแวดล้อมที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของบุคคลทั้งที่มีอยู่เองและที่จงใจสร้างขึ้น เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้อีกส่วนหนึ่ง

โครงสร้างระบบการศึกษาในอนาคต จะมีลักษณะเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ ซึ่งช่วยถ่ายทอด แลกเปลี่ยนและกระจายความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร จากแหล่งต่าง ๆ ไปยังผู้รับบริการอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต มีการเชื่อมโยงความรู้ในระดับการศึกษาต่าง ๆ ทั้งระหว่างความรู้ที่เป็นวิชาการสากลกับความรู้พื้นบ้าน ระหว่างความรู้เพื่อเสริมสร้างปัญญา ความรู้เพื่อเสริมสร้างจิตใจ ความรู้เพื่อเสริมสร้างสังคมและความรู้เพื่อเสริมสร้างร่างกาย และระหว่างความรู้จากการศึกษาในระบบโรงเรียนและความรู้จากการศึกษานอกระบบโรงเรียน การสร้างเครือข่าย การเรียนรู้จะต้องอาศัยกลไกและความร่วมมือจากองค์กรต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และจะมีรูปแบบและวิธีการถ่ายทอดที่หลากหลายตามความเหมาะสมกับลักษณะความรู้และผู้รับบริการ

สำหรับการศึกษาในระบบโรงเรียนนั้น ควรจะแบ่งระดับการศึกษาเป็น 4 ระดับ ดังเช่นระบบการศึกษาในปัจจุบัน คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา (ซึ่งแบ่งเป็นระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย) และระดับอุดมศึกษา (ซึ่งเป็นระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ระดับปริญญาตรี และระดับสูงกว่าปริญญาตรี) นอกจากนั้น ควรจะมีการจัดการศึกษาประเภทต่าง ๆ ความเหมาะสมและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ชุมชน และประเทศ เช่น การฝึกหัดครู การศึกษาวิชาชีพ และการศึกษาของมิชชันนารี สามเณร นักร้อง และบุคลากรทางศาสนา เป็นต้น

2. หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน

เนื้อหาสาระในหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนในอนาคตจะต้องเปลี่ยนแปลงไปจากปัจจุบัน ซึ่งมุ่งยึดเนื้อหาและความต้องการของผู้ให้บริการเป็นการยึดผู้เรียนเป็นหลัก โดยพิจารณาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทยเป็นตัวกำหนด ทั้งนี้โดยให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะและสภาพแวดล้อมของผู้เรียน เนื้อหา

สาระของหลักสูตรที่ีศึกษาริเียนเป็นพลกันี้จะต้องทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางสังคมและมีความเป็นปัจจุบันอยู่เสมอ หลักสูตรแต่ละระดับและประเภทการศึกษา ควรมีเนื้อหาครอบคลุมทั้งส่วนที่เป็นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาบุคคลและสังคมและส่วนที่เสริมสร้างศักยภาพความแตกต่างของบุคคล ทั้งนี้ หมายรวมถึงการพัฒนาความรู้เพื่อการวางรากฐานความเป็นมนุษย์ การเสริมสร้างสมรรถภาพพื้นฐานในการคิดวิเคราะห์ ประยุกต์ และริเริ่มสร้างสรรค์ การพัฒนาความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ตลอดจนการพัฒนาทักษะที่เ็นความสามารถเบื้องต้นในการดำรงชีวิต และทักษะเพื่อการประกอบอาชีพ และการส่งเสริมให้บุคคลสนใจในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต นอกจากนี้ สาระของหลักสูตรจะต้องครอบคลุมทั้งความรู้ที่เป็นวิชาการสมัยใหม่ และความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีสัดส่วนที่สมดุลและเหมาะสมกับความต้องการของบุคคลและสังคม

องค์ประกอบสำคัญของเนื้อหาสาระในหลักสูตรโคเ่นกั ภาษาไทย ซึ่งเป็นภาษาหลักของประเทศ ทั้งนี้ ควรมีการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนภาษาไทย และเพื่อเอื้อต่อการติดต่อกสัมพันธ์กับประเทศอื่นในประชาคมโลก ควรมีการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งสอนโดยครูที่มีความสามารถในการฝึกทักษะทางภาษา นอกจากนี้ ควรพัฒนาเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทั้งพื้นฐานและสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม ควบคู่กันไปกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ควรพัฒนาเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอน โดยเน้นการฝึกปฏิบัติและจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณธรรม มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ มีเจตคติและพฤติกรรมที่เหมาะสมทั้งทางสังคม วัฒนธรรม การเมือง และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในด้านกระบวนการเรียนการสอนควรเน้นการเรียนแบบบูรณาการมากกว่าการแยกเรียนเป็นรายวิชาและประสานประสพการณ์กับความรู้และความคิดที่จะสามารถนำไปใช้ปฏิบัติในชีวิตจริง

เพื่อส่งเสริมให้การเรียนการสอนตามหลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ควรพัฒนาระบบการให้คำปรึกษาและการแนะแนวให้ครอบคลุมทั้งด้านวิชาการ แนวทางการประกอบอาชีพ การปรับตัวทางอารมณ์และสังคม เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามความถนัดหรือความสนใจและเรียนได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ ควรพัฒนาระบบการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษาในสถาบันการศึกษาทุกระดับทุกประเภท กันทั้งเร่งรัดให้ผลลการประเมินมาใช้พัฒนากระบวนการเรียนการสอน ในการที่จะให้การจัดการศึกษาเป็นไปโดยยึดหยุ่น หลากหลายควรส่งเสริมการเทียบโอนผลการเรียนสำหรับผู้ที่ประสงค์จะเปลี่ยนแนวการศึกษาหรือสถาบันการศึกษา จัดให้มีการเทียบประสพการณ์เป็นหน่วยการเรียนสำหรับผู้ที่ประกอบอาชีพแล้วประสงค์จะกลับมามีการศึกษาต่อ และควรกำเนินการเกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานวิชาชีพสำหรับผู้ที่ประสงค์จะเทียบระดับความรู้และทักษะ รวมทั้งเร่งรัดให้มีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพด้านต่าง ๆ ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

3. ครูและบุคลากรทางการศึกษา

เป็นที่ตระหนักกันดีว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการหล่อหลอมเด็ก และเยาวชนให้มีคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ดังนั้น ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา มากขึ้น เริ่มตั้งแต่การสรรหาผู้ที่จะเป็นครู ควรมีการพัฒนาระบบการคัดเลือกผู้เข้าศึกษาวิชาชีพครู เพื่อให้ได้ครูที่มีความสามารถ มีความสนใจ ความถนัด และความตั้งใจจริงที่เป็นครู ได้เข้าเรียนและประกอบอาชีพครู และควรมีการจับคุณภาพการศึกษาสำหรับผู้เข้าศึกษาวิชาชีพครูให้มากขึ้นด้วย เพื่อให้ได้ครูที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรมกระจายไปส่งสอน อบรมนักเรียนในท้องถิ่นต่าง ๆ ทุกพื้นที่ทั่วประเทศ ควรเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีภูมิปัญญาในท้องถิ่นเข้าศึกษาวิชาชีพครูให้มากขึ้น เพื่อจะโคกลับไปช่วยพัฒนาเด็กและเยาวชนในท้องถิ่นของตนเมื่อจบการศึกษา นอกจากนั้น ควรสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้มีความรู้ ความสามารถในวิชาชีพอื่นมาประกอบอาชีพครู โดยจัดให้ได้รับการฝึกอบรมวิชาชีพครูเพิ่มเติมก่อนประจำการด้วย

กระบวนการฝึกหัดครู การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาก็ควรได้รับการพัฒนาโดยเน้นให้มีการฝึกปฏิบัติและการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรม ความสามารถในการสอนและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ การแสวงหาความรู้และการเรียนรู้ด้วยตนเอง การริเริ่มสร้างสรรค์ การสร้างประยุกต์และใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา การมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชน การฟื้นฟูอนุรักษ์ และเสริมสร้างสิ่งแวดล้อม และศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของประเทศ การจัดวิชาความรู้ควรให้เอื้อต่อการสร้างคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ กล่าวคือจัดให้วิชาที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ รวมทั้งการศึกษาค้นคว้าในสาขาใหม่ อาทิ คณิตศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ เป็นวิชาแกน วิชาที่เป็นความรู้เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม ให้ออกแทรกไว้ในวิชาอื่น ๆ ทุกวิชา ทั้งการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และเพื่อพัฒนาสติปัญญา ต้องจัดให้เหมาะสมกับวัยและระดับวุฒิภาวะของผู้เรียน สำหรับวิชาอื่นควรควรปรับบทบาทการผลิตครูและพัฒนาครูประจำการให้เข้มแข็งขึ้น โดยมุ่งให้เป็นการพัฒนาวิชาชีพเฉพาะทางเพื่อสร้างจิตสำนึกของความเป็นครู พัฒนาความรู้ความสามารถทั้งทางวิชาชีพและวิชาการให้ได้มาตรฐานและเพื่อยกระดับของวิชาชีพครูให้สูงขึ้น

ในด้านการส่งเสริมและพัฒนาครูประจำการเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นั้น นอกเหนือจากการจัดการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์แล้ว ยังควรพัฒนาระบบการบริหารงานบุคคลของครูให้เหมาะสมกับวิชาชีพ โดยไม่จำเป็นต้องเหวี่ยงเทียบกับระบบการบริหารงานบุคคลอื่น ๆ ทั้งควรมีการกำหนดระเบียบและวิธีการเพื่อยกฐานะวิชาชีพครู มีการทบทวนมาตรฐาน กำหนดค่าตอบแทนและผลตอบแทนครูและบุคลากรทางการศึกษาในระดับการศึกษาต่าง ๆ และพิจารณาพื้นที่ในเมืองและชนบท โดยสร้างแรงจูงใจและเพิ่มผลตอบแทนแก่ผู้ประกอบวิชาชีพครูให้สูงกว่าวิชาชีพอื่น ทั้งนี้ เพื่อดึงดูดผู้ที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสมเข้าสู่วิชาชีพครู นอกจากนั้นควรจัดอัตราค่าจ้างของหน่วยงานทางการศึกษาให้เหมาะสมกับปริมาณและคุณภาพของงาน เพื่อให้การใช้ครูและบุคลากรทางการศึกษาของแต่ละหน่วยงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งควรพัฒนาองค์กรวิชาชีพครู ให้สามารถดำเนินการกำกับคุณภาพและมาตรฐานวิชาชีพครูได้

อย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง

4. การบริหารและการจัดการทางการศึกษา

ในอนาคตมีแนวโน้มจะมีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการทางการศึกษาไปสู่ภูมิภาค และท้องถิ่น และมีการส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนตลอดจนองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดกิจกรรมทางการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและความต้องการของท้องถิ่นของตน ภายในกรอบของจุดมุ่งหมายรวมและมาตรฐานการศึกษาของประเทศ โดยในส่วนกลางควรมีหน่วยงานบริหาร ทำหน้าที่กำหนดนโยบายและการวางแผนการศึกษาระดับชาติ การส่งเสริมมาตรฐานการศึกษา การรับรองวิทยฐานะ การคุ้มครองผู้รับบริการการศึกษา และการบริการข้อเสนอแนะทางการศึกษา และมีการมอบอำนาจจากส่วนกลางไปยังจังหวัดในเรื่องการบริหาร การวางแผนการจัดการศึกษาระดับจังหวัด และการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล การเงินและงบประมาณ ในระดับจังหวัด ควรมีคณะกรรมการการศึกษาระดับจังหวัด ประกอบด้วยผู้แทนจากองค์การภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรท้องถิ่น เพื่อทำหน้าที่กำหนดนโยบาย วางแผน การบริหาร การศึกษาในจังหวัด โดยคำนึงถึงความต้องการของท้องถิ่นหรือภูมิภาค และความสอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของประเทศ และเพื่อให้การดำเนินงานคล่องตัว ควรมีการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการปฏิบัติงานและประสานการใช้ทรัพยากรของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งระดับชาติ ภูมิภาค ท้องถิ่นและชุมชน ตลอดจนการมอบอำนาจจากส่วนกลางไปยังส่วนภูมิภาค ท้องถิ่นและสถานศึกษา

ในด้านการวางแผน ควรมีการพัฒนาระบบการวางแผนการศึกษาระดับชาติและประเมิผล เพื่อรับและประสานการบริหารและการจัดการศึกษาระดับชาติ ภูมิภาคและท้องถิ่นให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ นโยบายและแผนการศึกษาในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา ควรมีแผนทั้งระดับประเทศ ระดับภาค ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และแผนเฉพาะกลุ่มชนหรือกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ควรใช้ประโยชน์จากแหล่งข้อมูลในท้องถิ่น อันได้แก่ สถานักหน่วยงาน นักวิชาการและภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อการจัดทำแผนของท้องถิ่น ในการนำนโยบายและแผนไปสู่การปฏิบัตินั้น ควรจัดให้มีระบบประสานงานระหว่างหน่วยงานทางการศึกษาและองค์กรทางการศึกษาในภาคต่าง ๆ ที่เป็นปกติแผน โดยจัดทำแผนประสานความร่วมมือทั้งในแนวตั้งและแนวนอน เพื่อขจัดความซ้ำซ้อน และสามารถใช้ทรัพยากรร่วมกันได้ในการประเมิผลควรแสดงถึงประสิทธิภาพของการดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ รวมทั้งการนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการศึกษาคือไป

5. ทรัพยากรเพื่อการลงทุนทางการศึกษา

ในอนาคตรัฐควรสนับสนุนให้ภาคธุรกิจ เอกชน ชุมชน และต่างประเทศมีส่วนร่วมในการให้บริการการศึกษามากขึ้น โดยจากรณรงค์ให้เกิดความสำนึกตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา และเต็มใจเข้าร่วมรับภาระทางการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การบริจาคทุนทรัพย์ การให้ข้อมูลข่าวสาร การเข้าร่วมกิจกรรม เป็นต้น ทั้งนี้ ควรให้หน่วยงานทางการศึกษาประสานการวางแผนและการดำเนินงานระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ประโยชน์ทางการศึกษาให้มากที่สุด ในการจัดการศึกษา รัฐควรเน้นจัดสรรงบประมาณ

เพื่อการจัดบริการการศึกษาที่เป็นการลงทุนพื้นฐานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งได้แก่ การศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาส เศรษฐกิจและสังคม การดำเนินงานที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของชุมชน การศึกษาสำหรับผู้บกพร่องทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ การปรับปรุงคุณภาพการศึกษา การวิจัยและพัฒนา นอกเหนือจากนี้ ควรให้เป็นหน้าที่ของชุมชน องค์กรท้องถิ่น และเอกชน ในการจัดบริการการศึกษา ทั้งนี้ โดยหน่วยงานของรัฐให้การสนับสนุนด้านวิชาการ ทรัพยากรและการอำนวยความสะดวกอย่างเหมาะสม อาทิ การปรับปรุงและผ่อนคลายกฎระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการลงทุนของเอกชน การปรับเพดานค่าเล่าเรียนของสถานศึกษาเอกชน การให้สถานศึกษาเอกชนกู้เงินในระยะยาว ดอกเบี้ยต่ำ หรือปลอดดอกเบี้ยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา นอกจากนี้ ควรส่งเสริมให้สถานประกอบการจัดหรือให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาและการฝึกอบรมทักษะสำหรับการประกอบอาชีพโดยรัฐมีมาตรการจูงใจให้ดำเนินการ

ในส่วนผู้เรียนในระดับที่มีใช้การศึกษาขั้นพื้นฐานควรมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ ควรมีการปรับค่าบำรุง และค่าขนบธรรมเนียมการศึกษาให้สอดคล้องกับอัตราผลตอบแทนส่วนบุคคลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการศึกษาแต่ละระดับ ประเภทและสาขาวิชา โดยคำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่แท้จริงของการจัดการศึกษา ในกรณีนี้จะต้องมีมาตรการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม อาทิ การให้ทุนการศึกษาด้วย.